

كتاب «دوستان پیامبر و علی»

بلال

اعتبار سند: اولویت ۱

تطبیق متن با سند: اولویت ۲

اسناد و مدارک متون

الاكتفاء، الكلاعى، ج ۱، ص: ۱۹۴

فكان بلال بن رباح و هو ابن حمامه لبعض بنى جمح «٢» مولدا من مولديهم، و كان صادق الإسلام ظاهر القلب، فكان أمية بن خلف يخرجه إذا حميت الظهرة فيطرحه على ظهره في بطحاء مكة، ثم يأمر بالصخرة العظيمة فتووضع على صدره، ثم يقول له: لا تزال هكذا حتى تموت أو تكفر بمحمد و تعبد اللات و العزى فيقول و هو في ذلك البلاء: أحد أحد.

بلال بن رباح بن حمامه (نام مادرش حمامه بود) که «أمية بن خلف جمحی» او را در گرمای شدید نیمروز در بطحای مکه به پشت می خواباند و دستور می داد تا سنگی بزرگ بر سینه وی نهند، و سپس به او می گفت: باید به همین صورت بمانی تا بمیری یا به محمد کافر شوی و «لات» و «عزی» را پرستش کنی، و او در زیر شکنجه همچنان «أحد أحد» می گفت.

تفسير القرآن العظيم، ج ۸، ص: ۲۶۸۴

حدثنا أبي، ثنا محمد بن المصنف، ثنا معاوية بن حفص، عن أبي بلح، عن عمرو بن ميمون في قوله: وَيَوْمَ يَعْضُ
الظَّالِمُ عَلَى يَدِيهِ قَالَ:

نزلت في عقبة بن أبي معيط وأبي بن خلف قال: دخل النبي صلى الله عليه وسلم على عقبة في حاجة وقد صنع طعاماً للناس
قال: فدعنا النبي صلى الله عليه وسلم إلى طعامه فقال قد علمت أنني لا أكل طعامك. ولست على ديني قال: لا حتى تسلم
قال: فأسلم و جلس النبي صلى الله عليه وسلم فأكل و بلغ الخبر أبي بن خلف فأتى عقبة فذكر له ما صنع فقال له عقبة أترى

مثل محمد یدخل منزلی و فيه طعام ثم یخرج و لا یأكل قال أبی فوجھی من وجھک حرام حتی ترجع إلیه و تتفل فی وجھه و ترجع عما دخلت فيه قال: فجاء ففعل ذلك و نزل القرآن: وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدِهِ قَالَ: عَقْبَةٌ.

«عقبه بن أبی معیط برای مردم غذا درست می کرد که پیامبر(ص) از کنارش رد شد. او پیامبر(ص) را برای خوردن غذا دعوت کرد. پیامبر(ص) فرمود: تو می دانی، تا زمانی که مسلمان نشده و همچنان کافر باشی، من از غذایت نمی خورم. عقبه گفت: پس مسلمان می شوم. با اسلام آوردن عقبه، پیامبر(ص) در کنارش نشست و غذای او را خورد. این خبر به ابی بن خلف(دوست صمیمی عقبه) رسید. وی با شنیدن این خبر پیش عقبه آمده و داستان را جویا شد. عقبه پس از نقل داستان گفت: آیا می پذیری که فردی مانند محمد وارد خانه‌ام – که غذایش آماده است – شده ولی غذا نخورده از آن خارج شود. ابی گفت: دیگر به دیدارت نمی آیم نیامده و با تو معاشرت نخواهم کرد، مگر آن که برگردی و بر صورت محمد، آب دهان بیندازی و از اسلام روی برگردانی! عقبه برای کسب رضایت دوستش از اسلام برگشته و این رفتار ناپسند را انجام داد. و اینجا بود که این آیه نازل شد»

تاریخ یعقوبی، ج ۲، ص ۲۸.

یعقوبی می گوید: مردم بسیاری مسلمان شدند و اسلام آنها آشکار شد و تعدادشان زیاد شد و با خویشاوندان مشرک خویش به دشمنی پرداختند. برای همین قریشی‌ها کسانی را که ضعیفتر بودند، مورد اذیت و آزار قرار می‌دادند تا از اسلام برگردند و به رسول الله صلی اللہ علیہ و آله فحش دهند. از جمله کسانی که بسیار در راه خدا رنج کشیدند، عبارت بودند از: عمار بن یاسر و پدرش یاسر و مادرش سمیه و خباب بن ارت و صحیب بن سنان و ابو فکیهه ازدی و عامر بن فهیره و بلال بن رباح. اذیت و آزار مشرکین به حدی رسید که پنج نفر از اسلام برگشتند که برخی عبارت بودند از: ابو قیس فرزند ولید بن مغیره و عمویش ابو قیس فاکه بن مغیره.

السیرة الحلبية، أبو الفرج الحلبـي، ج ۱، ص: ۴۲۲

و من فتن عن دينه و ثبت عليه و لم يرجع للكفر بلال رضي الله تعالى عنه و كان مملوكاً لأمية بن خلف، فعن بعضهم أن بلالاً كان يجعل في عنقه حبل يدفع إلى الصبيان يلعبون به و يطوفون به في شعاب مكة و هو يقول «أحد، أحد» بالرفع و التنوين أو غير تنوين: أى الله أحد أو يا أحد، فهو إشارة لعدم الإشراك، وقد أثر الحبل في عنقه.

و عن ابن إسحاق أن أميّة بن خلف كان يخرج باللا إِذَا حميت الظهيرَةُ بعدَ أَنْ يجِعُهُ و يُعْطِسْهُ يَوْمًا و لَيْلَةً فَيُطْرِهُ عَلَى ظَهِيرَةِ الْرَّمَضَانِ إِذَا اشْتَدَتْ حَرَارَتُهُ لَوْ وَضَعَتْ عَلَيْهِ قَطْعَةً لَحْمًا لَنْضَجَتْ، ثُمَّ يَأْمُرُ بِالصَّخْرَةِ الْعَظِيمَةِ فَتَوَضَّعُ عَلَى صَدْرِهِ، ثُمَّ يَقُولُ لَهُ لَا تَرَالَ هَكَذَا، حَتَّى تَمُوتَ أَوْ تَكْفُرُ بِمُحَمَّدٍ وَتَعْبُدُ اللَّاتَ وَالْعَزِيزَ، فَيَقُولُ أَحَدُ أَهْدَى: أَيُّ أَنَا لَا أَشْرَكَ بِاللَّهِ شَيْئًا، أَنَا كَافِرٌ بِاللَّاتِ وَالْعَزِيزِ.

٤٢٢ ج ١ أبو الفرج الحلبي السيرة الحلبيّة

باب: استخفافه صلى الله عليه وسلم وأصحابه في دار الأرقام بن أبي الأرقام رضي الله تعالى عنهما ودعائهما صلى الله عليه وسلم إلى الإسلام جهرة وكلام قريش لأبي طالب في أن يخلع بينهم وبينه، وما لقى هو وأصحابه من الأذى وإسلام عمه حمزة رضي الله تعالى عنه ص : ٤٠٢

أى و قيل كان بلالا مولدا من مولدى مكة، و كان عبد الله بن جدعان التيمى و كان من جملة مائة مملوك مولدة له، فلما بعث الله تعالى نبىه صلى الله عليه و سلم أمر بهم فأخرجوا من مكة: أى خوف إسلامهم، فأخرجوا إلـا بـالـا فإنه كان يرعى غنمـه، فأسلم بـالـا و كـتم إسلامـه فـسلـح بـالـا يومـا على الأصنـامـ الـى حولـ الكـعبـةـ.

و يقال إنه صار يصدق عليها ويقول خاب و خسر من عبدهن، فشعرت به قريش فشكوه إلى عبد الله وقالوا له أ صبوت؟ قال و مثلثي يقال له هذا، فقالوا له إن أسودك صنع كذا وكذا فأعطاهم مائة من الإبل ينحرونها للأصنام و مكثهم من تعذيب بلاه، فكانوا يعذبونه بما تقدم، أى و يجوز أن يكون ابن جدعان بعد ذلك ملكه لأمية بن خلف.

فلا يخالفه ما تقدم من أن أميّة بن خلف كان يتولى تعذيبه، و ما يأتي من أنا أبا بكر رضي الله عنه اشتراه منه. و يقال إنه صلى الله عليه وسلم مر عليه وهو يعذب فقال سينجيك أحد أحد.

أى و قيل مر عليه ورقة بن نوفل، و هو يقول أحد أحد فقال نعم أحد أحد و الله يا بلال، ثم أتى إلى أمية، و قال له: و الله لئن قتلتمنوه على هذا لأتخذنه حناناً أى لأتخذن قبره منسكاً و مسترحاً، لأنه من أهل الجنة، و تقدم أن هذا يدل على أن ورقة أدرك البعثة التي هي الرسالة، و تقدم ما فيه، فكان بلال بقوله أحد أحد يمزج مرارة العذاب بحلاؤه الإيمان. و قد وقع له رضي الله تعالى عنه أنه لما احضر و سمع امرأته تتقدّل و احزنها صار يقول: وا طرباه، غداً ألقى الأحبة محمداً و حزبه، فكان بلال يمزج مرارة الموت بحلاؤه اللقاء.

فلما كان العشى جاء أبو جهل فجعل يشتتم سمية و يرفث. ثم طعنها فقتلها فهى أول شهيد استشهد فى الإسلام إلأ بالالا فإنه هانت عليه نفسه فى الله حتى ملوه. فجعلوا فى عنقه حبلا ثم أمروا صبيانهم أن يشتدوا به بين أخشبي مكة. فجعل بلال يقول: أحد أحد.

قال: أخبرنا محمد بن عمر قال: حدثني محمد بن صالح عن عاصم بن عمر بن قتادة لما هاجر بلال إلى المدينة نزل على سعد بن خيثمة.

قال: أخبرنا محمد بن عمر قال: حدثني موسى بن محمد بن إبراهيم عن أبيه قال: آخى رسول الله. ص. بين بلال و بين عبيدة بن الحارث بن المطلب.

و قال محمد بن عمر: و يقال إنه آخى بين بلال و بين أبي روحة الخثعمي.

وی از نخستین مسلمانانی است که ایمانش را آشکار کرد و از این رو به سختی به دست مشرکان، شکنجه شد، ولی بر ایمانش پایداری کرد و هرگز سخنی که آنها را خشنود سازد بر زبانش جاری نکرد. خودش می‌گوید: یک شبانه روز مرا تشنۀ نگه داشتند. سپس در زمین تفتیده شکنجهام دادند.^[۱۰۱] امیة بن خلف ریسمان به گردش می‌افکند و به دست نوجوانان مکه داده، او را در میان دره‌های مکه می‌کشیدند.

أنساب الأشراف، البلاذری، ج١، ص: ۱۸۵

و حدثنا أبو بكر عبد الله بن محمد بن أبي شيبة، ثنا جرير الضبي، عن منصور، عن مجاهد قال:
جعلوا في عنق بلال حبلًا، وأمروا صبيانهم أن يشتدوا به بين أخشبي مكة، يعني جبليها، فعلوا ذلك وهو يقول: أحد أحد.

الدر المنشور في التفسير بالماثور ج ۵ ۱۳۹ قوله تعالى إن الذي فرض عليك القرآن لرادك إلى معاد

عن علي بن الحسين بن واقد رضي الله عنه قال كل القرآن مكى أو مدنى غير قوله إنَّ الَّذِي فَرَضَ عَلَيْكَ الْقُرْآنَ لَرَادُكَ إِلَى مَعَادٍ فإنها نزلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم بالجحفة حين خرج مهاجرًا إلى المدينة فلما هى مكية ولا مدنية وكل آية نزلت على رسول الله صلى الله عليه وسلم قبل الهجرة فهى مكية نزلت بمكة أو بغيرها من البلدان وكل آية نزلت بالمدينة بعد الهجرة فإنها مدنية نزلت بالمدينة أو بغيرها من البلدان

أنساب الأشراف، البلاذری ج ١ ١٩٣ بلال بن رياح

قال بلال، و مرض حين هاجر إلى المدينة [٢]:

ألا ليت شعري هل أبین ليلة
بغّ و حولي إذخر و جليل
و هل يبدون لي شامة و طفيل
و هل أردن يوما مياه مجنة

دلائل النبوة، البيهقي ج ٢ ٥٦٥ باب ما ثقى أصحاب رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم من وباء المدينة

اللهم أعن عتبة بن ربيعة و شيبة بن ربيعة و أمية بن [١١] خلف.

و أخبرنا أبو عمرو محمد بن عبد الله الأديب، قال: أخبرنا أبو بكر (١) الإسماعيلي، قال: أخبرني عبد الله بن صالح، قال: حدثنا هارون بن عبد الله، قال: حدثنا أبو أسامة [٢)، عن هشام، عن أبيه، عن عائشة، فذكر هذا الحديث بمثله إلا إنه قال: يرفع عقيرته و زاد: كما أخرجونا إلى أرض الوباء ثم قال رسول الله صلى الله عليه و آله و سلم «اللهم حبب إلينا المدينة كحبنا مكة أو أشد، اللهم بارك لنا في صاعنا و في مدنا و صحّها لنا، و انقل حمّاها إلى الجحفة، قالت: و قدمنا المدينة و هي أوباً أرض الله، قالت: فكان بطحان يجرى نجلاً تعنى وادياً بالمدينة». رواه البخاري في الصحيح عن عبيد بن إسماعيل عن أبيأسامة [٣].

هنگامی که تب بلال بالا میرفت صدای خود را بلند می‌کرد و این ایيات را میخواند.

«کاش می‌دانستم که ممکن است شب دیگری را در صحرای گرد مکه بگذرانم؟ در حالیکه گیاهان خوش بوی بر گرد من باشند و آیا ممکن است روزی به آبهای اطراف مکه برسم و آیا کوه طفیل و چشمہ شام برایم آشکار می‌شود» و سپس می‌گفت پروردگارا عتبه بن ربيعة و شيبة بن ربيعة و أمية بن خلف را لعنت فرمای.

در روایت دیگری دنباله گفتار بلال چنین است که چون ما را بسوی سرزمین و با خیز بیرون کردند. و پیامبر (ص) دعا کرد و عرض نمود پروردگارا (١) مدینه را هم در نظر ما محظوظ گردان تا آنرا باندازه مکه بلکه بیشتر دوست داشته باشیم پروردگارا در همه چیز برکت عنایت فرمای و هوای آن را برای ما مناسب و خوب فرمای و این تب را به جحفه منتقل فرمای [٤٢] عایشه می‌گوید هنگامی که ما به مدینه آمدیم آنجا بسیار تب خیز بود و تمام سرزمین آلوده به این بیماری بود. بخاری هم این روایت را در صحیح خود آورده است، و بطرق دیگر هم روایت شده است که چون پیامبر و اصحاب آن حضرت به مدینه

رسیدند ابو بکر و عامر بن فهیره خدمتکار او و بلال بیمار شدند و عایشه از پیامبر (ص) برای عیادت از ایشان اجازه گرفت و هنوز احکام حجاب نازل نشده بود و پیامبر اجازه فرمود، عایشه به پدر خود گفت چگونه‌ای؟ و او همان شعر را خواند سپس از عامر بن فهیره پرسید چگونه‌ای؟ او این بیت را خواند.

«من مرگ را پیش از آن که بچشم و مزهاش را بفهم دریافت کردم و گویی مرگ آدم ترسو بالا سر اوست». و چون از بلال پرسید که چگونه‌ای همان شعر را خواند عایشه می‌گوید چون چنین دیدم پیش پیامبر آدم و به او خبر دادم، آن حضرت به آسمان نگریست و عرض کرد پروردگارا مدنیه را در نظر ما محبوب بگردان همچنان که مکه بلکه بیشتر، خدایا برای ما در همه چیز آن خیر و برکت قرار ده و تب آن را به جحفه منتقل گردان.

تهذیب الأحكام (تحقيق خرسان) ج ۲ ۲۸۴ ۱۴ - باب الأذان و الإقامة

عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ جَعْفَرٍ عَنْ أَبِيهِ قَالَ: دَخَلَ رَجُلٌ مِّنْ أَهْلِ الشَّامِ عَلَى أَبِي عَبْدِ اللَّهِ عَ فَقَالَ لَهُ إِنَّ أَوَّلَ مَنْ سَبَقَ إِلَى الْجَنَّةِ بِلَالٌ قَالَ وَلَمْ قَالَ لَأَنَّهُ أَوَّلُ مَنْ أَدْنَى.

تفسیر نور النقلین / ج ۵ / ۵۹۷ / [سورة الصافی (۹۳): الآیات ۱ الی ۹]

فِي مَجْمَعِ الْبَيَانِ: كَانَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) يُحْسِنُ إِلَى الْيَتَامَى وَيَبْرُئُهُمْ وَيُوصِي بِهِمْ، وَجَاءَ فِي حَدِيثٍ عَنْ أَبْنَى أَبِيهِ أَوْفَى قَالَ: كُنَّا جُلُوسًا عَنْدَ رَسُولِ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ) فَأَتَاهُ غُلَامٌ فَقَالَ: غُلَامٌ يَتِيمٌ وَأَخْتُ لِي يَتِيمَهُ وَأُمُّ لِي أَرْمَلَهُ، أَطْعَمْنَا مِمَّا أَطْعَمَ اللَّهُ، أَعْطَاهُ اللَّهُ مِمَّا عِنْدَهُ حَتَّى تَرْضَى. قَالَ: مَا أَحْسَنَ مَا قُلْتَ يَا غُلَامُ! اذْهَبْ يَا بِلَالُ فَأَتَنَا بِمَا كَانَ عِنْدَنَا. فَجَاءَ بِوَاحِدَهٖ وَعَشْرِينَ تَمَرَّهٖ. فَقَالَ: سَبْعُ لَكَ وَسَبْعُ لِأَخْتِكَ وَسَبْعُ لِأُمِّكَ. فَقَامَ إِلَيْهِ مَعَاذُ بْنُ جَبَلٍ فَمَسَحَ رَأْسَهُ وَقَالَ: جَبَرُ اللَّهُ يَتِيمَكَ وَجَعَلَكَ خَلَفًا مِنْ أَبِيكَ وَكَانَ مِنْ أَبْنَاءِ الْمُهَاجِرِينَ. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ وَسَلَّمَ): رَأَيْتُكَ يَا مَعَاذُ وَمَا صَنَعْتَ؟ قَالَ: رَحْمَتُهُ. قَالَ: لَا يَلِي مِنْكُمْ يَتِيمًا فَيُحْسِنُ وَلَا يَتِيمًا وَيَضُعُ يَدُهُ عَلَى رَأْسِهِ إِلَّا كَتَبَ اللَّهُ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَهٖ حَسَنَهُ وَمَحِى عَنْهُ بِكُلِّ شَعْرَهٖ سَيِّئَهٖ، وَرَفَعَ لَهُ بِكُلِّ شَعْرَهٖ دَرَجَهٖ.

پیامبر (صلی الله علیه و آله) - در مجتمع البیان آمده است: پیامبر (صلی الله علیه و آله) پیوسته به یتیمان نیکی و مهربانی می‌کرد و سفارش آن‌ها را می‌فرمود و در روایتی از ابو اوفی چنین آمده: در محضر رسول خدا (صلی الله علیه و آله) نشسته بودیم که پسر بچه‌ای نزد حضرت (صلی الله علیه و آله) آمده و عرض کرد: «کودکی یتیم هستم و خواهری یتیم و مادری بیوه

دارم، از آنچه خداوند به شما داده به ما عنايت کن تا خداوند از آنچه نزد اوست آنقدر به شما بپخشند که خشنود شوی». پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: «پسر جان! چه نیکو سخن گفته!» [بعد خطاب به بالال فرمود]: «ای بالال! هرچه در منزل داریم نزد ما بیاور». بالال [رفت و] بیست و یک عدد خرما آورد. پیامبر (صلی الله علیه و آله) [خطاب به پسر بچه] فرمود: «هفت خرما برای تو، هفت خرما برای خواهرت و هفت خرما برای مادرت». معاذین جبل کنار آن یتیم که از فرزندان مهاجران بود، رفت و دستی بر سرش کشید و گفت: «خداؤند یتیمی تو را جیران کرده و تو را جانشین صالحی برای پدرت قرار دهد». رسول خدا (صلی الله علیه و آله) فرمود: «ای معاذ! تو و آنچه کردی را مشاهده کردم [انگیزهات برای این کار چه بود؟]؟ معاذ عرض کرد: «بر او ترحم و مهربانی کردم». پیامبر (صلی الله علیه و آله) فرمود: «هرکس از شما سرپرستی یتیمی را بر عهده گیرد و حق آن را به خوبی بهجا آورد و دست بر سر یتیم کشد خداوند به تعداد هر مویی [از سر آن یتیم] حسن‌های برای او می‌نویسد، به تعداد هر مویی گناهی از او محو می‌کند و به تعداد هر مویی درجه‌ای به او می‌بخشد».

مناقب آل أبي طالب عليهم السلام (ابن شهرآشوب) / ج ۱ / ۱۴۸ / فصل فی آدابه و مزاحه ع.....

ابن عباسِ إِنَّهُ عَ كَسَأَ بَعْضَ نِسَائِهِ ثُوَبًا وَأَسِعًا فَقَالَ لَهَا الْبَسِيْهِ وَأَحْمَدِيَ اللَّهُ وَجَرَى مِنْهُ ذِيْلًا كَذَلِيلَ الْعَرْوَسِ.

وَقَالَتْ عَجُوزٌ مِنَ الْأَنْصَارِ لِلنَّبِيِّ عَادْ لِي بِالْجَنَّةِ فَقَالَ إِنَّ الْجَنَّةَ لَا يَدْخُلُهَا الْعُجُوزُ فَبَكَتِ الْمَرْأَةُ فَضَحِكَ النَّبِيُّ عَ وَقَالَ أَمَا سَمِعْتَ قَوْلَ اللَّهِ تَعَالَى إِنَّا أَنْشَأْنَا هُنَّ إِنْشَاءً فَجَعَلْنَا هُنَّ أَبْكَارًا.

وَقَالَ عَلِلْعَجُوزِ الْأَشْجَعِيَّةِ يَا أَشْجَعَيَّةَ لَا تَدْخُلُ الْعَجُوزُ الْجَنَّةَ فَرَآهَا بَلَالُ بَاكِيَّةَ فَوَصَفَهَا لِلنَّبِيِّ عَ فَقَالَ وَالْأَسْوَدُ كَذَلِكَ فَجَلَسَا يَبْكِيَانِ فَرَآهُمَا الْعَبَاسُ فَذَكَرَهُمَا لَهُ فَقَالَ وَالشِّيْخُ كَذَلِكَ ثُمَّ دَعَاهُمْ وَطَبَّ قُلُوبُهُمْ وَقَالَ يَنْشِئُهُمُ اللَّهُ كَأَحْسَنَ مَا كَانُوا وَذَكَرَ أَنَّهُمْ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ شَبَابًا مُنْوَرِينَ وَقَالَ إِنَّ أَهْلَ الْجَنَّةِ جُرْدٌ مُكَحَّلُونَ.

تاریخ الإسلام، الذہبی، ج ۲، ص: ۵۹

و عن عبد الرحمن بن عوف رضي الله عنه قال: كان أميّة بن خلف صديقاً لـ مكة. قال فمررت به و معى أدراج قد استلبتها، فقال لي: هل لك فى فأنا خير لك من الأدراج؟ قلت: نعم، ها الله إذن. و طرحت الأدراج، فأخذت بيده و يد ابنه، و هو يقول: ما رأيت كاليلوم قطّ، أما لكم حاجة في اللّبن؟ يعني: من أسرني افتديت منه بإبل كثيرة اللّبن. ثم جئت أمشي بهما، فقال لي أميّة: من الرجل المعلم بريشة نعامة في صدره؟

قلت: حمزه. قال: ذاک الّذی فعل بنا الأفاعیل. فو اللّه إِنّی لاؤقدھما، إِذ رآه بالال، و كان يعذّب بالال بمکة، فلما رآه قال: رأس الكفر أمیة بن خلف؟

لا نجوت إن نجا [١)]. قال: أَ تسمع يا بن السّوداء ما يقول؟ ثم صرخ بالال بأعلى صوته: يا أنصار اللّه، رأس الكفر أمیة بن خلف، لا نجوت إن نجا.

قال: فأحاطوا بنا، و أنا أذبّ عنه. فأخلف رجل السّيف، فضرب رجل ابنه فوق، فصاح أمیة صيحة عظيمة، فقلت: أنج بنفسك، و لا نجاء، فو اللّه ما أغنی عنك شيئاً. فهبروهما بأسيافهم. فكان يقول: رحم اللّه بالال، ذهبت أدراعى، و فجعني بأسيري.

تاریخ پیامبر اسلام، آیتی متن ٥٧٠ أذان بالال

«بالال بن رباح» به دستور رسول خدا- صلی اللّه علیه و آله- در کعبه [١] و یا بالای بام کعبه [٢] اذان گفت و أبو سفیان بن حرب» و «عتاب بن أَسید» [٣] و «حارث بن هشام» پای دیوار کعبه ایستاده بودند. «عتاب» گفت: خدا پدرم را گرامی داشت که مرد و زنده نماند تا این صدا را بشنو و ناراحت شود، «حارث بن هشام» گفت: به خدا قسم:

اگر حقانیت او بر من مسلم شده بود به او ایمان می آوردم. «أبو سفیان» گفت: من که چیزی نمی گویم، چه اگر سخنی بگویم همین سنگریزه ها او را خبر خواهد داد. پس رسول خدا بر ایشان گذشت و گفت: از آنچه گفتید خبر یافتم، و سپس گفتار آنان را بازگفت. پس «حارث» و «عتاب» گفتند: شهادت می دهیم که تو پیامبر خدائی، چه کسی با ما نبود که تو را بدانچه گفته بودیم خبر دهد [٤].

به روایت دیگر: «خالد بن أَسید» گفت: ستایش خدائی را که پدرم را گرامی داشت و زنده نماند که این آواز را بشنو. «حارث بن هشام» گفت: کاش پیش از امروز مرده بودم و نمی شنیدم که بالال در بالای کعبه صدای خر می کند. «حکم بن أبي العاص» گفت: به خدا قسم: این مصیبی است بزرگ که غلام «بنی جمّ» روی کعبه «أبو طلحه» چنین فریاد کشد. «سهیل بن عمرو» گفت: اگر خدا این کار را نخواهد به زودی آن را دگرگون خواهد کرد، و اگر از این امر خشنود باشد به زودی برقرارش خواهد ساخت. و سپس «أبو سفیان» همانچه را که نقل کردیم گفت و «جبرئیل» همه را به رسول- خدا خبر داد [٥].

و حدّثني ابن أبي الزّناد، عن عبد الرحمن بن حرمـلـه، عن ابن المـسـيـبـ، قال: أمر رسول الله صـلـى اللهـ عـلـيـهـ وـ سـلـمـ بـنـىـ كـعـبـ، فأعطـواـ القـتـيلـ مـائـةـ منـ الإـبـلـ. قالـواـ: وـ جاءـتـ الـظـهـرـ، فأـمـرـ رسـولـ اللهـ صـلـىـ اللهـ عـلـيـهـ وـ سـلـمـ بـلـالـ أـنـ يـؤـذـنـ بـالـظـهـرـ فوقـ ظـهـرـ الـكـعـبـةـ يومـئـدـ، وـ قـرـيـشـ فوقـ رـءـوسـ الـجـبـالـ، وـ قدـ فـرـ وـ جـوـهـمـ [١١]ـ وـ تـغـيـبـواـ خـوـفـاـ أـنـ يـقـتـلـواـ، فـمـنـهـمـ منـ يـطـلـبـ الـأـمـانـ، وـ مـنـهـمـ منـ قـدـ أـوـمـنـ. فـلـمـ أـذـنـ بـلـالـ وـ رـفـعـ صـوـتـهـ كـأـشـدـ مـاـ يـكـونـ، فـلـمـ بـلـغـ «ـأـشـهـدـ أـنـ مـحـمـدـ رـسـولـ اللهـ»ـ، تـقـولـ جـوـيرـيـةـ بـنـتـ أـبـيـ جـهـلـ: قدـ لـعـمـرـيـ رـفـعـ لـكـ ذـكـرـ! أـمـاـ الصـلـادـهـ فـسـنـصـلـيـ، وـ اللـهـ لـاـ نـحـبـ مـنـ قـتـلـ الـأـحـبـهـ أـبـداـ، وـ لـقـدـ كـانـ جـاءـ أـبـيـ الذـيـ جـاءـ مـحـمـدـ مـنـ النـبـوـةـ فـرـدـهـاـ وـ لـمـ يـرـدـ خـلـافـ قـوـمـهـ. وـ قـالـ خـالـدـ بـنـ أـسـيـدـ: الحـمـدـ لـلـهـ الذـيـ أـكـرـمـ أـبـيـ فـلـمـ يـسـمـعـ هـذـاـ الـيـوـمـ!ـ وـ قـالـ الـحـارـثـ بـنـ هـشـامـ: وـ ثـكـلـاهـ!ـ لـيـتـنـيـ مـتـ قـبـلـ هـذـاـ الـيـوـمـ، أـسـمـعـ بـلـالـ يـنـهـقـ فـوـقـ الـكـعـبـةـ!ـ وـ قـالـ الـحـكـمـ بـنـ أـبـيـ العـاصـ: هـذـاـ وـ اللـهـ الـحـدـثـ الـعـظـيمـ أـنـ يـصـيـحـ عـبـدـ بـنـ جـمـعـ عـلـىـ بـنـيـ أـبـيـ طـلـحـةـ. قـالـ سـهـيـلـ بـنـ عـمـرـ:ـ

إـنـ كـانـ هـذـاـ سـخـطـ اللـهـ فـسـيـغـيـرـهـ، وـ إـنـ كـانـ رـضـاءـ اللـهـ فـسـيـقـرـهـ. وـ قـالـ أـبـوـ سـفـيـانـ:

أـمـاـ أـنـاـ فـلـاـ أـقـولـ شـيـئـاـ، لـوـ قـلـتـ شـيـئـاـ لـأـخـبـرـتـهـ هـذـهـ الـحـصـاءـ!ـ فـأـتـىـ جـبـرـيـلـ عـلـيـهـ السـلـامـ رـسـولـ اللهـ صـلـىـ اللهـ عـلـيـهـ وـ سـلـمـ فـأـخـبـرـهـ خـبـرـهـ.

ترجمه المغازی و اقدی متن ٦٤٦ غزوه فتح

و اقدی گوید: ابن ابی الزناد، از عبد الرحمن بن حرمـلـه، از ابن مـسـيـبـ نـقـلـ کـرـدـ کـهـ: پـیـامـبـرـ (صـ)ـ بـهـ بـنـیـ کـعـبـ دـسـتـورـ فـرـمـودـ کـهـ خـونـبـهـاـیـ مـقـتـولـ رـاـ صـدـ شـتـرـ پـرـ دـاخـتـ کـنـنـدـ.

چون ظـهـرـ فـرـاـ رسـيـدـ پـيـامـبـرـ (صـ)ـ بـهـ بـلـالـ دـسـتـورـ فـرـمـودـ تـاـ بـالـايـ کـعـبـهـ اـذـانـ بـگـوـيدـ. سـرـانـ قـرـيـشـ نـيـزـ بـهـ بـالـايـ کـوـهـهاـ پـناـهـنـدـهـ شـدـهـ بـودـنـدـ يـاـ اـزـ تـرسـ اـينـکـهـ کـشـتـهـ نـشـونـدـ خـودـ رـاـ پـنهـانـ کـرـدـ بـودـنـدـ. گـروـهـيـ اـزـ اـيـشـانـ درـ صـدـ اـمـانـ گـرـفـتـنـ بـودـنـدـ وـ گـروـهـيـ رـاـ هـمـ اـمـانـ دـادـهـ بـودـنـدـ. هـمـيـنـکـهـ بـلـالـ باـ صـدـايـ بـسـيـارـ بـلـندـ بـهـ گـفـتـنـ «ـأـشـهـدـ اـنـ مـحـمـدـ رـسـولـ اللهـ»ـ رسـيـدـ، جـوـيرـيـهـ دـخـترـ ابوـ جـهـلـ گـفـتـ: بـهـ جـانـ خـودـمـ سـوـگـنـدـ کـهـ خـداـونـدـ نـامـ مـحـمـدـ رـاـ بـرـ اـفـراـشتـ!ـ بـهـ هـرـ حـالـ نـماـزـ مـیـ گـزارـيـمـ وـ لـيـ بـهـ خـداـ (١١)ـ سـوـگـنـدـ هـيـچـ گـاهـ کـسـيـ رـاـ کـهـ عـزـيزـانـ ماـ رـاـ کـشـتـهـ استـ دـوـسـتـ نـمـيـ دـارـيـمـ، اـيـنـ نـبـوتـ وـ پـيـامـبـرـيـ کـهـ بـرـايـ مـحـمـدـ آـمـدـهـ استـ بـرـايـ پـدرـمـ هـمـ آـمـدـ وـ اوـ نـپـذـيرـفتـ وـ باـ قـوـمـ خـودـ مـخـالـفـتـ نـورـزـيـدـ. خـالـدـ بـنـ اـسـيـدـ گـفـتـ: خـداـ رـاـ شـكـرـ کـهـ پـدرـمـ رـاـ گـرامـيـ دـاشـتـ وـ اـمـروـزـ زـنـدـهـ نـيـسـتـ کـهـ اـيـنـ صـداـ رـاـ بشـنـوـدـ.

حارث بن هشام گفت: چه بدپختی بزرگی! کاش پیش از امروز مرد بودم و نمی‌شنیدم که بلال همچون خر بر فراز کعبه نعره می‌کشد. حکم بن ابی العاص گفت: به خدا سوگند پیشامد بزرگی است که برده بنی جمیح بر فرزندان ابی طلحه فریاد کشد. سهیل بن عمرو گفت: اگر این علامت خشم خدا باشد بزودی تغییرش خواهد داد، و اگر موجب خشنودی خدا باشد آن را بزودی پایدارتر خواهد فرمود. ابو سفیان گفت: اما من هیچ چیز نمی‌گویم، چون اگر سخنی بگویم همین ریگها به محمد خبر خواهند داد! جبرئیل بر رسول خدا (ص) نازل شد و گفتار همه را به اطلاع آن حضرت رسانید.

الإصابة، ابن حجر العسقلاني ج ٢ ٤١٢٤ - صحیب بن سنان:

عن رسول الله صلی الله عليه و سلم: «السباق أربعة: أنا سابق العرب، و صحیب سابق الروم، و بلال سابق الحبشة، و سليمان سابق الفرس».

تفسیر القمی / ج ۱ / ۲۰۲ / [سورة الأنعام(۶): الآيات ۵۲ الى ۷۳].....

وَأَمَا قَوْلُهُ وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهِمْ بِالْغَدَاءِ وَالْعَشَىِ - يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ما عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ - وَ مَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ - فَنَطَرُدُهُمْ فَتَكُونُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ فَإِنَّهُ كَانَ سَبَبُ نُزُولِهَا - أَنَّهُ كَانَ بِالْمَدِينَةِ قَوْمٌ فَقَرَاءٌ مُؤْمِنُونَ - يَسْمُونَ أَصْحَابَ الصُّفَّةِ، وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنْ يَكُونُوا فِي الصُّفَّةِ يَأْوُونَ إِلَيْهَا، وَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَتَعَاهِدُهُمْ بِنَفْسِهِ - وَ رَبِّمَا حَمَلَ إِلَيْهِمْ مَا يَأْكُلُونَ، وَ كَانُوا يَخْتَلِفُونَ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي قِرْبِهِمْ وَ يَقْعُدُونَ مَعَهُمْ وَ يَؤْنِسُهُمْ - وَ كَانَ إِذَا جَاءَ الْأَغْيَاءُ وَ الْمُتَرَفُونَ مِنْ أَصْحَابِهِ - أَنْكَرُوا عَلَيْهِ ذَلِكَ وَ يَقُولُونَ لَهُ أَطْرُدُهُمْ عَنْكَ فَجَاءَ يَوْمًا رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ عَنْدَهُ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ الصُّفَّةِ قَدْ لَرَقَ بِرَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُحِدِّثُهُ، فَقَعَدَ الْأَنْصَارَيُّ بِالْعُدُّ مِنْهُمَا، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمْ يَفْعُلْ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمْ لَرَقَ فَقَرُهُ بِكَ - فَقَالَ الْأَنْصَارَيُّ أَطْرُدُهُو لَاءِ عَنْكَ، فَأَنْزَلَ اللَّهُ عَزَّ وَجَلَّ «وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهِمْ بِالْغَدَاءِ وَالْعَشَىِ - يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ما عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَ مَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَنَطَرُدُهُمْ فَتَكُونُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ» گفت:

علی بن ابراهیم در تفسیر خود در ذیل آیه شریفه «وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهِمْ بِالْغَدَاءِ وَالْعَشَىِ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ ما عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَ مَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَنَطَرُدُهُمْ فَتَكُونُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ» گفت: سبب نزول این آیه شریفه آن است که گروهی از فقراء مؤمنان در مدینه زندگی می‌کردند و آنها را اصحاب صفة می‌گفتند، رسول خدا صلی الله علیه و آله به آنها دستور داده بودند در صفاتی گرد هم آیند.

رسول خدا صلی الله علیه و آله خودش از آنها سرپرستی می کرد و گاهی برای آنها غذا می آورد و آنها به محضر آن جناب رفت و آمد می کردند، رسول اکرم با آنها می نشست و به سخن گفتن مشغول می شد و با آنها انس می گرفت.

گاهی بعضی از اصحاب که از توانگران و افراد مرphe بودند نزد حضرت رسول می آمدند و هنگامی که می دیدند پیامبر خدا با آنها سخن می گوید ناراحت می شدند و زبان به اعتراض می گشودند که چرا رسول خدا آنها را از خود دور نمی کند.

یکی از روزها مردی از انصار نزد رسول آمد و مشاهده کرد مردی از اصحاب صفة در خدمت آن حضرت نشسته است، آن مرد فقیر خود را به پیامبر چسبانیده و رسول خدا نیز با او مشغول صحبت می باشد.

مرد انصاری از آنها فاصله گرفت و در کناری نشست، رسول اکرم صلی الله علیه و آله به آن مرد فرمودند نزدیک بیایید، ولی او همچنان در جای خود مستقر بود، در این هنگام پیامبر خدا به آن مرد انصاری فرمود: شاید می ترسی پهلویت به این فقیر بچسبد.

آن مرد گفت: اینها را از خود دور گردان، در این هنگام این آیه نازل شد «وَ لَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهِمْ» تا آخر و بعد فرمود: وَ كَذَلِكَ فَتَنَا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ، یعنی ما توانگران را به وسیله مال آزمایش کردیم تا بنگریم با فقراء چه خواهند کرد.

اغنياء چگونه واجبات خداوند را از اموال خود بیرون می کنند و به فقراء می دهند و ما فقرا را نیز آزمایش کردیم که آنها چگونه صبر می کنند و چشم خود را به اموال اغنياء نمی دوزند و آنها می گویند: «أَهُوَ لَاءٌ مَّنْ أَنَّ اللَّهَ عَلَيْهِمْ مِّنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ».«.

بحار الأنوار (ط - بيروت) ج ۳۱ ص : ۱۹۳ السادس: ۲۰۲

عَنْ أَنَسِ عَنْهُ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ [وَ آلِهٖ وَ سَلَّمَ] أَنَّهُ قَالَ: اشْتَاقَتِ الْجَنَّةُ إِلَى عَلِيٍّ وَ عَمَّارٍ وَ سَلْمَانَ وَ بَلَالٍ.

معدن الجواهر و رياضة الخواطر باب ما جاء في واحد

قالَ سَيِّدُنَا رَسُولُ اللَّهِ صَ: أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّ رَبَّكُمْ وَاحِدٌ وَإِنَّ أَبَّاکُمْ وَاحِدٌ لَا فَضْلَ لِعَرَبِيِّ عَلَى عَجَمِيِّ وَلَا لِعَجَمِيِّ عَلَى عَرَبِيِّ وَلَا لِأَحْمَرِ عَلَى أَسْوَدَ وَلَا لِأَسْوَدِ عَلَى أَحْمَرَ إِلَّا بِالنِّقْوَى قَالَ اللَّهُ تَعَالَى إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَانُكُمْ.

فرمود سید ما رسول خدا صلی الله علیه و آله ایها النّاس بدرستی که پروردگار شما یک ست و پدر شما یکنفر است پس فضیلتی ندارد عرب بر عجم و عجم بر عرب و احمر بر اسود و اسود بر احمر مگر بسبب تقوی و پرهیزکاری چنان که باری تعالی فرمود **إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَانُكُمْ** بدرستی که گرامی ترین شما نزد خدا پرهیزکارترین شما است

البداية والنهاية، ابن كثير ج ۳ ۲۳۳ فصل في الأذان و مشروعيته عند مقدم النبي صلى الله عليه وسلم إلى المدينة النبوية ص : ۲۳۱

عن امرأة من بنى التجار قالت: كان بيته من أطول بيت حول المسجد، فكان يلاجئه للفجر كل غداة فإذاً بسحر فيجلس على البيت ينتظر الفجر، فإذا رأه تمطى ثم قال: اللهم أحمدك وأستعينك على قريش أن يقيموا دينك، قالت ثم يؤذن، قالت والله ما علمته كان تركها ليلة واحدة - يعني هذه الكلمات - ورواه أبو داود من حدیثه منفردا به.

إمتناع الأسماء، المقربیزی ج ۱۴ ۴۱۱ فصل في ذكر مرض رسول الله صلى الله عليه وسلم ووفاته

و قال المعتمر بن سليمان، عن أبيه سليمان في كتاب (غازی رسول الله صلى الله عليه وسلم) ثم قدم رسول الله صلى الله عليه وسلم يعني من حجة الوداع فأقام بقية ذى الحجه والمحرم واثنين وعشرين ليلة من صفر ثم مرض مرضه الذى توفي فيه وبدأ وجعه صلى الله عليه وسلم عند وليدة له يقال لها ريحانة كانت من سبی اليهود وكان أول يوم مرض فيه صلى الله عليه وسلم يوم السبت اشتتد به وجعه يومه وليلته ثم أصبح فأذن المؤذن بالصلاه ثم ثوب فلما رأى المسلمين أن نبی الله صلى الله عليه وسلم لا يخرج أمروا مؤذنا فدخل عليه فإذا رسول الله صلى الله عليه وسلم شديد الوصب

فقال الصلاه يا رسول الله فقال صلى الله عليه وسلم: لا أستطيع الصلاه خارجا، و سأله من على الباب فأخبره من كان عليه فقال رسول الله صلى الله عليه وسلم: مر عمر بن الخطاب فليصل بالناس.

فخرج بال المؤذن و هو يبكي فقال له المسلمين: ما وراءك يا بال؟

قال إن رسول الله صلى الله عليه وسلم لا يستطيع الصلاة خارجاً فبكى بكاءً شديداً

كتشf الغمة في معرفة الأئمة (ط - القديمة) ج ٤١٠ فصل في ذكر مناقب شتي وأحاديث متفرقة أوردها الرواة

والمحدثون وأخبار وآثار دالة على ما نحن بصدده من ذكر فضله
.....

وَعَنْ عَلَيِّ قَالَ كُنْتُ عِنْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَفِيْرَهُ فِي مَرَضِهِ الَّذِي قُبِضَ فِيهِ فَكَانَ رَأْسُهُ فِي حَجَرِيِّ وَالْعَبَاسُ يَذْبُحُ عَنْ وَجْهِهِ فَأَغْمَى عَلَيْهِ ثُمَّ فَتَحَ عَيْنَهُ فَقَالَ يَا عَبَاسُ يَا عَمَ رَسُولُ اللَّهِ اقْبِلْ وَصَبِيَّتِي وَاضْمَنْ دِينِي وَاعْدَاتِي فَقَالَ الْعَبَاسُ يَا رَسُولَ اللَّهِ أَنْتَ أَجْوَدُ مِنَ الرِّيحِ الْمُرْسَلَةِ وَلَيْسَ فِي مَالِي وَفَاءُ لَدِينِكَ وَعِدَاتِكَ فَقَالَ ذَلِكَ ثَلَاثَةُ وَالْعَبَاسُ يُجِيبُ بِمَا قَالَ أَوْلَاقَالَ عَلَأَقْلَنَهَا لِمَنْ يَقُلُّهَا وَلَا يَقُولُ مُثْلَ مَقَالَتِكَ يَا عَبَاسُ وَقَالَ يَا عَلَيِّ اقْبِلْ وَصَبِيَّتِي وَاضْمَنْ دِينِي وَاعْدَاتِي فَخَنَقْتَنِي الْعَبَرَةُ وَارْتَجَ جَسَدِيَ وَنَظَرْتُ إِلَى رَأْسِهِ عَيْنَهُ يَذْهَبُ وَيَجِيءُ فِي حَجَرِيِّ فَقَطَرَتْ دُمُوعِي عَلَيْهِ وَجْهِهِ وَلَمْ أَقْدِرْ أَنْ أَجِبَّهُ ثُمَّ شَرَّى فَقَالَ يَا عَلَيِّ اقْبِلْ وَصَبِيَّتِي وَاضْمَنْ دِينِي وَاعْدَاتِي فَقَلَتْ نَعَمْ بِأَبِي أَنْتَ وَأَمِي قَالَ أَجْلَسْتِي فَأَجْلَسْتِي فَكَانَ ظَهَرَ فِي صَدَرِي فَقَالَ يَا عَلَيِّ أَنْتَ أَخْيَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَوَصِبَّيِّ وَخَلِيفَتِي فِي أَهْلِي ثُمَّ قَالَ يَا بَلَالُ هَلْمُ سَيْفِي وَدَرْعِي وَبَغْلَتِي وَسَرْجَهَا وَلَجَامَهَا وَمَنْطَقَتِي الَّتِي أَشْدُدَهَا عَلَى دَرْعِي فَجَاءَ بَلَالُ بِهَذِهِ الْأَشْيَاءِ فَوَقَفَ بِالْبَغْلَةِ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ صَفِيْرَهُ فَقَالَ يَا عَلَيِّ قُمْ فَاقْبَضَ قَالَ فَقَمْتُ وَقَامَ الْعَبَاسُ فَجَلَسَ فِي مَكَانِي وَقَبَضَتْ ذَلِكَ قَالَ فَانْطَلَقَ بِهِ إِلَى مَنْزِلِكَ فَانْطَلَقْتُ بِهِ ثُمَّ جَئْتُ فَقَمْتُ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ صَفِيْرَهُ فَنَظَرَ إِلَيْهِ ثُمَّ عَمَدَ إِلَى خَاتَمِهِ فَنَزَعَهُ ثُمَّ دَفَعَهُ إِلَى فَقَالَ هَاكَ يَا عَلَيِّ هَذَا لَكَ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَالْبَيْتِ غَاصِّ مِنْ بَنِي هَاشِمٍ وَالْمُسْلِمِينَ فَقَالَ يَا بَنِي هَاشِمٍ يَا مَعْشَرَ الْمُسْلِمِينَ لَا تُخَالِفُوا عَلَيَا فَضَلْلُوا وَلَا تَحْسُدُوهُ فَكَفَرُوا وَمِنْ تَمَادِهِ مِنْ حَدِيثِ آخَرِ فِي مَعْنَاهُ فَقَالَ يَا بَلَالُ أَنْتِي بُولَدِيَ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ فَانْطَلَقَ فَجَاءَ بَهِمَا فَأَسْنَدَهُمَا إِلَى صَدَرِهِ فَجَعَلَ يَشْهُمَا قَالَ عَلَيِّ عَفْنَتْتُ أَنْهُمَا قَدْ غَمَاهُ أَيْ أَكْرَبَاهُ فَذَهَبَتْ لِأَوْخَرِهِمَا عَنْهُ فَقَالَ دَعَهُمَا يَا عَلَيِّ يَشْمَانِي وَأَشْهَمَا وَيَتَزَوَّدَا مِنِّي وَأَتَزَوَّدُ مِنْهُمَا فَسِيلَقِيَانِ مِنْ بَعْدِ زِلْرَالًا وَأَمْرًا عُضَالًا فَلَعْنَ اللَّهِ مَنْ يَحِيفُهُمَا اللَّهُمَّ إِنِّي أَسْتَوْدُعُهُمَا وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ.

از امیر المؤمنین (ع) منقول است که من نزد رسول الله (ص) بودم در وقت مرض آن حضرت که در آن مرض رحلت فرمود سر مبارکش بر کثار من بود، و عباس مکس را از روی آن حضرت میراند ناگاه آن حضرت بیهوش شد، و باز بیهوش آمد چشم گشود فرمود که: ای عباس ای عم رسول الله قبول کن وصیت مرا، و ضامن شو دین مرا، و تعهد نمای مواعد مرا؛ عباس

^۱ خنقه: عصر حلقة، و العبرة: الدمع. و خنقه لعبرة اي غص بالبكاء حتى كان الدموع اخذت بحلقه. ارتاج: اضطراب.

^۲ حاف حيفا: جار و ظلم.

گفت: یا رسول الله تو بخشندۀ تری از باد تیزرو؛ و آن مقدار مال نیست مرا که وفا بدین تو و مواعد تو کند، و آن حضرت سه نوبت این تکرار نمود، و عباس جواب داد آنچه اولاً گفته بود، آنگاه آن حضرت گفت که:

البته بگویم من این مقاله را بکسی که قبول کند از من، و مثل مقاله ترا نگوید ای عباس.

بعد از آن فرمود که: ای علی وصیت مرا و ضامن من شو، و تعهد نمای دین و عدالت مرا، امیر المؤمنین (ع) میفرماید که: مرا در این وقت گریه در گلو گرفت، و جسد من از اضطراب لرزید، و نظر کردم بر سر مبارک آن حضرت که میرود و میآید در دامن من، و اشک چشم من بر رخسار مبارکش ریخت، و قدرت بر جواب آن حضرت نداشت، بعد از آن مشنی فرمود و گفت: ای علی وصیت مرا قبول نمای، و ضامن و متعهد قرض و دین من شو، گفتم قبول کردم بایی انت و امی فرمود که: بنشین در پیش من و مرا بنشان، و آن حضرت پشت مبارک بر سینه من باز داد و گفت:

ای علی تو برادر منی در دنیا و آخرت، و وصی و خلیفه منی در اهل من.

بعد از آن فرمود که: ای بلال بیار بمن شمشیر و زره و استر مرا با زین و لجام و کمری که میبیستم بر زره خود، بلال رفته اینها را آورد و استر را آورده آنجا بداشت.

فرمود که: برخیز ای علی و قبض کن اینها را، من برخاستم و عباس بر جای من نشست، من آنها قبض کرده بردم بمنزل خود و بازگشتم و ایستادم پیش رسول الله (ص)، چون مرا دید نظر کرد بخاتم خود و آن را نیز از انگشت بیرون کرده بمن داد و گفت: بستان ای علی که از آن تست در دنیا و آخرت.

و خانه بود پر از بنی هاشم و مسلمانان آنگاه فرمود که: ای بنی هاشم ای معشر مسلمانان مخالفت مکنید علی را که گمراه شوید، و حسد بر او مبرید تا کافر نگردد.

بعد از آن فرمود که: بلال برو و فرزندان مرا حسن و حسین را بیار رفت و آورد؛ ایشان را بسینه خود باز داد و میبوئید ایشان را، امیر المؤمنین (ع) میفرماید که: من گمان بردم که ایشان بتنگ میآرند آن حضرت را رفتم که ایشان را از آنجا بستانم فرمود که: ای علی بگذار ایشان را که ایشان مرا ببیند و من ایشان را ببینم، و ایشان از من توشه برگیرند و من از ایشان که زود باشد که بعد از من احوال ایشان را پریشان سازند، و کار بر ایشان تنگ کنند، و مشکل گردانند، لعنت خدای بر کسی که بر ایشان حیف و جور کند، بار خدای ایشان را بتو میسپارم با صلحای اهل ایمان.

من لا يحضره الفقيه ج ١ ٢٨٤ باب الأذان والإقامة وثواب المؤذنين

وَرَوَى أَبُو بَصِيرٍ عَنْ أَحَدِهِمَا عَنْ أَنَّهُ قَالَ: إِنْ بِلَالًا كَانَ عَبْدًا صَالِحًا فَقَالَ لَا أُؤْذِنُ لِأَحَدٍ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَآلِهِ فَتَرَكَ يَوْمَئِذٍ حَىْ عَلَى خَيْرِ الْعَمَلِ.

- ابو بصیر از امام باقر یا امام صادق علیهم السلام روایت کرده که فرمود:

همانا بلال (مؤذن رسول خدا صلی الله علیه و آله) بنده نیکوکار و شایسته خداوند بود و گفت: من پس از رسول خدا صلی الله علیه و آله دیگر برای کسی اذان نخواهم گفت، و از آن روز به بعد جمله «حی علی خیر العمل» یعنی بشتایید برای انجام بهترین کارها متروک ماند.

أنساب الأشراف، البلاذری ج ١ ١٩٢ بلال بن رياح

قال الواقدي: لما توفي رسول الله صلی الله علیه و سلم، أذن بلال و رسول الله صلی الله علیه و سلم لم يقرب بعد. فكان إذا قال «أشهد أن لا إله إلا الله، أشهد أن محمدا رسول الله»، انتصب الناس في المسجد. فلما دفن، قال له أبو بكر رضي الله تعالى عنه: أذن. فقال: إن كنت إنما اعتقتنى لله، فخلنى و من اعتقتنى له. فقال له: ما اعتقتك إلا لله. فقال: فإنني لا أؤذن لأحد بعد رسول الله صلی الله علیه و سلم. قال: فذاك إليك. فأقام حتى خرجت بعوث الشام، فسار معهم.

چون پیامبر خدا وفات یافت و هنوز به خاک سپرده نشده بود، بلال، اذان گفت. به جمله «أشهد أن محمدا رسول الله» که رسید، جمعیت در مسجد، فریاد شیون سردادند.

چون پیامبر خدا به خاک سپرده شد، ابو بکر به بلال گفت: اذان بگو.

بلال گفت: اگر مرا آزاد کردی که با تو باشم، راه باز است [و می توانی دوباره مرا برده خود کنی]; ولی اگر مرا به خاطر خدا آزاد کردی، پس مرا با همان کسی که به خاطرش آزادم کردی، تنها بگذار.

ابو بکر گفت: من تو را جز به خاطر خدا آزاد نکردم.

بلال گفت: پس، بعد از پیامبر خدا، برای هیچ کس اذان نمی گوییم.

ابو بکر گفت: اختیار با توست.

بلال [در مکه] ماند تا آن که لشکریان به سوی شام، خارج شدند. بلال نیز با آنان همراه شد و به شام رفت.

موسوعة التاريخ الإسلامي، اليوسفي الغروي ج ٤ ١٢٩ بيعة بلال:

بيعة بلال:

نقل الوحيد عن جده المجلسى الأول عن بعض الكتب (؟) عن الصادق عليه السلام قال: إن بلالا أبى أن يبايع أبا بكر، فأخذ عمر بتلابيه وقال له: يا بلال، هذا جزاء أبى بكر منك أن اعتقك فلا تجيء تبايعه؟! فقال: إن كان أبو بكر أعتقنى لله، فليدعنى لله، وإن أعتقنى لغير ذلك فها أنا ذا! و أما بيته، فما كنت أبايع من لم يستخلفه النبي صلى الله عليه و آله، و الذى استخلفه بيته فى أعنافنا إلى يوم القيمة.

فقال له عمر: لا أبا لك! لا تقيم معنا «١».

ففى «الاستيعاب»: أنه استأذن أبا بكر ليخرج إلى الشام، فقال له أبو بكر:

بل تكون عندى. فقال له: إن كنت أعتقتنى لنفسك فاحبسنى، وإن كنت اعتقتنى لله فذرنى أذهب. فقال: اذهب، فذهب إلى الشام «٢» وأذن لأبى بكر مولى عمار بن ياسر: سعد القرظ

بالله - لا بأبى بكر - نجوت، ولو

الله بوآنى خيرا و أكرمنى

فلست متّعاً مثل الذی ابتدعوا

لَا يَلْفِينِی تَبُو عَاكِل مُبْتَدِعٍ

من لا يحضره الفقيه / ج ۱ / باب الأذان و الإقامة و ثواب المؤذنين

و رُوِيَ أَنَّهُ لَمَّا قُبِضَ النَّبِيُّ صَ امْتَعَ بِالْأَذَانِ وَ قَالَ لَا أُؤَذِّنُ لِأَحَدٍ بَعْدَ رَسُولِ اللَّهِ صَ وَ إِنَّ فَاطِمَةَ عَ قَالَتْ ذَاتَ يَوْمٍ إِنِّي أَشْتَهِي أَنْ أَسْمَعَ صَوْتَ مُؤَذِّنٍ أَيِّي عَ بِالْأَذَانِ فَبَلَّغَ ذَلِكَ بِلَالًا فَأَخَذَ فِي الْأَذَانِ فَلَمَّا قَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ اللَّهُ أَكْبَرُ ذَكَرَتْ أَبَاهَا عَ وَ أَيَامَهُ فَلَمْ تَسْمَالْكَ مِنَ الْبُكَاءِ فَلَمَّا بَلَّغَ إِلَى قَوْلِهِ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللَّهِ شَهَقَتْ فَاطِمَةَ عَ شَهَقَةً وَ سَقَطَتْ لَوْجَهِهَا وَ غُشِّيَ عَلَيْهَا فَقَالَ النَّاسُ بِلَالٌ أَمْسِكْ يَا بِلَالُ - فَقَدْ فَارَقَتْ ابْنَةُ رَسُولِ اللَّهِ صَ الدُّنْيَا وَ ظَنُوا أَنَّهَا قَدْ مَاتَتْ فَقَطَعَ أَذَانَهُ وَ لَمْ يَتَمَّهُ فَافَاقَتْ فَاطِمَةَ عَ وَ سَأَلَهُ أَنْ يَتِمَّ الْأَذَانَ فَلَمْ يَفْعُلْ وَ قَالَ لَهَا يَا سَيِّدَ النِّسَوَانِ إِنِّي أَخْشَى عَلَيْكِ مِمَّا تُزَلِّيْنِهِ بِنَفْسِكِ إِذَا سَمِعْتِ صَوْتِي بِالْأَذَانِ فَأَعْفَتُهُ عَنْ ذَلِكَ.

بعد از رحلت پیامبر صلی الله علیه و آله و سلم، بلال دیگر اذان نگفت: تا اینکه روزی حضرت فاطمه سلام الله علیها فرمود:

من میل دارم صدای اذان بلال را بشنوم.

پس بلال را حاضر کردند و او مشغول اذان گفتن شد. بلال گفت: «الله اکبر».

حضرت زهرا سلام الله علیها به یاد پدرش افتاد و شروع به گریستن کرد. چون بلال گفت:

«اشهد ان محمد ر رسول الله» حضرت فاطمه سلام الله علیها فریاد بلندی کشید و بیهوش شد.

اطرافیان فریاد زدند: ای بلال! دست از اذان گفتن بردار که دختر رسول الله از دنیا رفت.

پس از لحظاتی چند، حضرت زهرا سلام الله علیها به هوش آمد و به بلال فرمود: ادامه بدہ.

بلال گفت: مرا معاف دار، ای دخت رسول الله! چون می ترسم با صدای اذان من، روح از تن مبارکت بیرون رود. پس آن حضرت بلال را معاف کرد- و آن اذان ناتمام ماند.-

بن أبي الدرداء: حدثني أبي، عن أبيه سليمان، عن أم الدرداء، عن أبي الدرداء قال: لما دخل عمر الشام سأله بلال أن يقره به، ففعل ونزل داريًا. ثم إن رأى النبي صلى الله عليه وسلم وهو يقول [له: ما هذه الجفوة يا بلال؟] [٣)، أما آن لک أن تزورنى، فاتتبه حزيناً وركب راحلته وقصد المدينة، فأتى قبر النبي صلى الله عليه وسلم، فجعل بيكي عنده ويمرغ وجهه عليه. فأقبل الحسن والحسين، فضمّهما وقبلهما، فقالا: نشتئي أن نسمع أذانك. فعل، وعلا سطح المسجد، ووقف موقفه الذي كان يقف فيه، فلما أن قال: الله أكبر الله أكبر ارتجت المدينة. فلما أن قال: أشهد أن لا إله إلا الله ازدادت رجتها، فلما أن قال: أشهد أن محمدا رسول الله. خرج العواتق من خدورهن، وقيل: بعث رسول الله صلى الله عليه وسلم. مما رئي يوم أكثر باكيا بعد رسول الله صلى الله عليه وسلم من ذلك اليوم.

ابو الدرداء روایت می‌کند که چون عمر بن الخطاب از فتح بیت المقدس باز آمد بلال از او درخواست که او را به شام بگذارد عمر او را آنجا بگذاشت. پس بلال رسول را صلی الله علیه در خواب دید و او را گفت: ای بلال، این چه جفا است، هنوز هنگام آن نیست که به زیارت من آئی. پس بلال از خواب در آمد دلتنگ و ترسناک بر اشتر نشست و قصد مدینه کرد. چون به تربت رسول علیه السلام رسید می‌گریست و روی در تربت می‌مالید. حسن و حسین بیامند، بلال ایشان را در کنار می‌گرفت و بوسه می‌داد، و ایشان گفتند: یا بلال، ما را آرزو است که بانگ نماز تو بشنویم چنانکه از برای رسول علیه السلام در مسجد می‌گفتی. پس بلال بر بام مسجد رفت و بدان موضع که هر وقت ایستادی بایستاد و گفت: الله أكبر الله أكبر. مدینه بلرژید. چون گفت: اشهد ان لا اله الا الله، لرزینه مدینه به زیادت شد. چون گفت: اشهد ان محمد رسول الله. همه زنان مدینه از خانه‌ها بیرون دویدند و گفتند رسول را علیه السلام فرستاده است خدای پس در مدینه هرگز چندان گریندگان از زنان و مردان نبوده‌اند پس از رسول علیه السلام که آن روز بودند، و السلام.

پاراگراف آخر ص ٤٢ برگرفته از شعر مولوی است که به جناب بلال نسبت داده و ظاهرا سند معتبری ندارد

لوعص صاحبقرانی مشهور به شرح فقيه / ج ٣ / ٥٤٤ / کسی هفت سال اذان بگوید

(عربی این روایت یافت نشد ولی علامه مجلسی با سند قوی ذکر کرده اند.)

و از حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله بسند قول منقول است که مؤذنی که اذان از جهه رضای الهی بگوید ثواب مجاهدی دارد که شمشیر کشیده باشد و در میان دو صف جهاد کند.

الكافی (ط - الإسلامية) ج ۳ ۳۰۷ باب بدء الأذان و الإقامة و فضلهما و ثوابهما

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ سَيْنَانَ عَنْ أَبِيهِ عَبْدِ اللَّهِ عَ قَالَ: كَانَ طُولُ حَائِطِ مَسْجِدِ رَسُولِ اللَّهِ صَ قَامَةً فَكَانَ يَقُولُ صَ لِبَلَالَ إِذَا دَخَلَ الْوَقْتُ يَا بَلَالُ اعْلُ فَوْقَ الْجَدَارِ وَ ارْفَعْ صَوْتَكَ بِالْأَذَانِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ وَكَلَ بِالْأَذَانِ رِيحًا تَرْفَعُهُ إِلَى السَّمَاءِ وَ إِنَّ الْمَلَائِكَةَ إِذَا سَمِعُوا الْأَذَانَ مِنْ أَهْلِ الْأَرْضِ قَالُوا هَذِهِ أَصْوَاتُ أُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَ بِتَوْحِيدِ اللَّهِ عَزَّ وَ جَلَّ وَ يَسْتَغْفِرُونَ لَأُمَّةٍ مُحَمَّدٍ صَ حَتَّى يَفْرُغُوا مِنْ تِلْكَ الصَّلَاةِ.

و در حدیث صحیح از عبد الله بن سنان منقول است که حضرت امام جعفر صادق صلوات الله علیه فرمودند که طول دیوار مسجد حضرت سید المرسلین صلی الله علیه و آله یک قامت بود و چون وقت نماز داخل می شد حضرت می فرمودند بلال را که ای بلال بالای دیوار رو و اذان را بلند بگو به درستی که حق سبحانه و تعالی بادی را موکل ساخته است که این صدا را به آسمان برد.